

El pou del vernís

Butlletí d'informació

Editorial

Ja tenim un començament del que serà, sens dubte, una Ruta Històrica molt interessant.

No cal dir que Esplugues no disposa de gaires vestigis del passat que puguem mostrar a veïns i forasters. La sensibilitat per preservar el patrimoni en alguns casos ens ha arribat massa tard, quan algunes coses ja s'havien destruït en nom de la modernitat.

El nucli de la població habitada havia estat petit, fins a començaments del segle passat, i molt rural, la qual cosa fa que no disposem de joies del modernisme com altres pobles veïns.

La Ruta Històrica es centra en un barri i un espai concret i no gaire gran, però és el més antic i l'únic que conservem. La resta del nostre poble són barris nous, que antigament eren terres de conreu, que el Grup d'Estudis en diverses conferències passades i futures, ha tingut i tindrà cura de preservar la seva història i donar-la a conèixer.

El Grup d'Estudis, per motius de pressa per part de l'Ajuntament, no ha col·laborat en aquest treball, si que han tingut ocasió de fer-ho altres entitats. De tota manera els hi hem ofert els nostres coneixements i les nostres ganes de treballar a l'hora de seguir elaborant aquest i altres projectes.

Podem dir amb molt d'orgull que a la nostra Junta i entre els nostres socis comptem amb historiadors i investigadors del nostre passat de gran vàlua, que en les xerrades que us oferirem properament tindran ocasió de demostrar-ho.

Esplugues 1714 - I

Per Enric Alsinet

El Grup d'Estudis dedicarà la seva publicació del Pou del Vernís durant aquest any 2014, a la valuosa recerca, que com a narració, ha confegit el nostre soci Enric Alsinet, estimant que aquest interessant treball és força escaient actualment. El presentarem, doncs, en quatre capítols i els nostres lectors comprovaran que és un document molt valuós.

Introducció:

L'inici del segle XVIII ve marcat per la mort sense descendència de Carles II, rei de la Monarquia hispànica. El problema dinàstic de la successió originà un nou enfrontament entre Catalunya amb d'altres territoris de l'antiga Corona d'Aragó i Castella.

Les elits polítiques de Madrid volien coronar com a rei a Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV de França.

Els catalans per la seva banda encara tenien molt viu el record del nefast Tractat dels Pirineus, signat entre el mateix Lluís XIV de França i Felip IV. La signatura d'aquell tractat significà la pèrdua d'una cinquena part del vell Principat de Catalunya, corresponent al territori que avui coneixem com a Catalunya Nord, que llavors passava a mans franceses, tot plegat sense el vist-i-plau de les autoritats catalanes de l'època: Generalitat, Consell de Cent...

Dit això doncs, no és d'estranyar que els catalans tinguessin més simpaties per l'Arxiduc Carles d'Àustria, ja que, en aquest cas, aquest pretendent oferia més garanties de respectar les lleis i costums del país.

No obstant això Felip d'Anjou fou proclamat rei per la cort de Madrid com a Felip V. Més tard, cap a l'octubre de l'any 1701, aquest nou monarca jurà respectar les lleis i constitucions catalanes, però no trigaria gaire a trepitjar-les, prova d'això són els diversos documents coetanis que parlen que la política absolutista de Felip V «*aprime les constitucions*».

Aprofundint ja en la nostra història local, i corroborant el que ja s'ha dit, a continuació reproduïm íntegrament una nota que existia al Llibre de rebuts de Can Pi i diu el següent: «*Al cap de quatre anys, per l'octubre de 1705, vingué a Barcelona l'ar-*

xiduc Carles III que tant malament va correspondre a l'amor i sacrificis dels catalans. Carles d'Àustria, al qual la gran Aliança formada per Anglaterra, Àustria, Portugal i Holanda reconeixia com a vertader successor a la corona d'Espanya, en lloc del duc d'Anjou, per l'octubre de 1705 va desembarcar junt amb son exèrcit entremig de Montgat i Badalona i havent-se unit els sometens del pla i de les muntanyes de Vich, li juraren fidelitat molts pobles del Principat. Don Carles apareix als catalans com el defensor de les llibertats i constitucions de Catalunya, mentre Felip de Borbó, malgrat haver jurat respectar-les, començava ja a oprimir-los.

Entre un descendent de la casa d'Àustria la qual havia respectat sempre les llibertats catalanes, i un descendent dels Borbons, que representava l'absolutisme de Lluís XIV, els catalans no podien dubtar».

Així doncs, el Principat de Catalunya es posà sota el domini de l'arxiduc Carles, i les corts convocades a Barcelona pel març de l'any 1706, acordaren excloure del tron d'Espanya a Felip V, alhora aquelles corts també acordaren un donatiu a l'any mentre durés la guerra en favor de l'arxiduc, ara rei Carles III.

Aquesta causa motivà Felip V per assetjar Barcelona, acció que no reeixí, les tropes del qual foren esmicolades pels miquelets, fugint així Felip i el seu exèrcit cap a Perpinyà. Fou llavors quan la guerra agafà més empena a nivell peninsular, situació que es perllongà fins l'any 1711.

Així, per l'abril de l'any 1711 moria Josep I, germà de l'arxiduc Carles, i aquest el succeí al tron d'Àustria, deixant el Principat abandonat a la seva sort. D'aquesta manera, les potències bel·ligerants pactaren la pau d'Utrecht (11 d'abril de l'any 1713), reconeixent a Felip V com a legítim rei de la Monarquia hispànica.

Ubicació de l'antiga vila Santa Magdalena, actualment Esplugues de Llobregat, a principis del segle XVIII.

Catalunya restà abandonada a les seves pròpies forces, fou aleshores quan es convocà a Barcelona una Junta de Braços pel dia 30 de juny del mateix any 1713, prevalent la temerària opinió d'excloure de Catalunya a Felip V i continuar la guerra contra Espanya i França. A l'esforç de Barcelona també respongueren Cardona i Castellciutat (zones encara no ocupades per l'exèrcit borbònic). Partides de miquelets i voluntaris es batien contra castellans i francesos. Els tocs de sometent es feien sentir arreu. El dia 25 juliol de 1713 el duc de Pòpuli blocà Barcelona per terra i per mar, cal fer constar també la destrucció que patirien els pobles de la rodalia de Barcelona, que, com Esplugues serien saquejats, incendiats i per tant, en molts casos arrassats completament durant aquell terrible setge com demostrarem més endavant, resultat del qual, significà la fi de l'estat feudal català.

Esplugues dins el conflicte

Les corts convocades a Barcelona per Felip V a l'octubre de l'any 1701 varen oferir un milió i mig de lliures al rei. La Junta de Mitjans va imposar a Esplugues una quantitat tan elevada que el propi *Consell* del poble va acordar demanar una rebaixa. Prova d'això que diem és un document que existia al desaparegut Arxiu Parroquial així com també constava a l'Arxiu de Picalqués que deia el que segueix: «*Vuy que contam a 26 de novembre de 1701 ajustats i congregats a la plaça de la parrochia de Sta. Magdalena de Esplugues a so de campana segons us i costum nosaltres Joan Bover prevere i rector de dita parrochia D. Rafael de Cortada de Barcelona Gervasi Bofill jurat de la Universitat de Splugues i Francesc Riera pagés del Hospitalet ab tot el Consell de dita Universitat manifestem que per donar forma i disposició a la divisió i paga tocant a la Universitat i singulars persones de dita parrochia i terme de Sta. Magdalena de Splugues de la taxa feta per raó del donatiu al Rei Ntre. Sr. que deu guarde, en les Corts Generals celebrades en la ciutat de Barcelona en octubre o novbre que correm per la Molt Illre Junta de Medis de Barcelona que ha taxat a la Universitat i terme de Splugues la quantitat de 80 lliures. Reunides dies passats aquestes nostres autoritats amb dita Molt Illre. Junta en lo convent de Pares Domi-*

nicos de Sta. Caterina de Barcelona manifestaren que dita Universitat de Splugues no podia pagar la quantitat imposada de 80 ll. reconeixent que pel numero de habitants i terratinents d'aquesta Universitat i pel numero de mojudes de terra plantada i de conreu eren solament 496 mojudes i tres quarts i les ermes son de 125 mojudes i una quarta que solament podien pagar los dits habitants i terratinents 70 lliures pagant cada individu de aquesta universitat per cada mojada de terra cultivada 10 diners barcelonesos i per cada mojada de terra erma o bosquina 7 diners. Tots los sobredits Srs del Consell diuen que aproven i que tot se fase en lo modo i forma exposat. Ita est et subscribo Joannes Bover rector de Sta. Magdalena de Splugues.» Com ja hem exposat en la introducció d'aquest article, cap al març de l'any 1706 els catalans proclamen l'arxiduc com a rei (Carles III) i aquest jura les constitucions i lleis del país.

Cap a l'abril del mateix any 1706, Felip V posa setge a la Ciutat Comtal, defensada aquesta pel mateix arxiduc Carles III. Com ja hem assenyalat darrerament, les conseqüències que patirien els pobles del pla de Barcelona durant aquell setge serien doncs importants, així a Esplugues i segons deia el Llibre de compte del Sagristà i Jurats del 1598, n° 32, pàg 95; que existia a l'Arxiu Parroquial deia que durant aquest setge (1706) tropes castellanes i franceses saquejaren diverses cases, de l'església s'emportaren els ornaments, tota la roba blanca, objectes d'or, plata i una preuada

tovallola de tafetà carmesí amb punts d'or i plata.

Trobem curiós el fet de que durant el saqueig, apart dels robatoris dels objectes d'or i plata les tropes assetjants s'emportaren també la roba blanca cosa que ens fa pensar que serien per vestir la soldadesca borbònica que llavors vestia justament roba d'aquest color.

Arribats en aquest punt, veient la successió dels esdeveniments, la situació es radicalitzà fins al punt d'ésser confiscades les propietats dels partidaris de Felip V al nostre poble. Testimoni d'aquest fet són un parell de documents que contenia el Manual III d'Esriptures n.º16, de l'any 1700, pàgina 21 i 23 que seguien així: «*A 9 de agost de 1707 nosaltres Mariano Calp mestre de cases i Geroni Rencós fuster de Hospitalet tenim rebut de Sever Buxeda arrendador de torra del Sr. Taverner de Picalqués arrendada ara per la reial Junta dels segrestos seculars la quantitat de 47 ll. i 18 &. per les obres fetes en dita torra. -Yo Mariano Calp i Yo Geroni Rencós hem sabut de Sever Buxeda 10 ll. i 19 &. per adobar la torre del Sr. Taverner de Picalqués espatllada en lo any 1706 per los francesos i castellans que sitiaven Barcelona en presència de joan Bover rector i notari de Splugues i de Micael Farràs i de Francesc Roig de Splugues testimonis.*»

«*Joan Solanes, pagés d'Esplugues, tenia arrendada la torre de Rafel de Cortada a la reial Junta del Segrest situada en la parrochia de Sta. Magdalena de Splugues i pel 10 de juliol de 1707 també la torre de Picalqués i l'hostal del comte de Darnius i de Taverner eren de la Junta del reial Segrest.*»

Llegint aquests dos documents podem trobar algunes dades de la destrucció que patí el poble durant el setge de l'any 1706. Així també diu l'historiador Pi i Arimon que les famílies del comte de Darnius i de Can Cortada per tal de posicionar-se al costat de Felip V, sortiren de Barcelona cap a Madrid a l'octubre de l'any 1703.

Així doncs, sabem segur que, dels 22 propietaris que tenia Esplugues a principis del segle XVIII, només dos propietaris es decantaren a favor de la causa borbònica i curiosament les dues úniques famílies amb títols nobiliaris.

(Continuarà)

Representació aproximada del que era la Vila de Spugas, anteriorment Santa Magdalena, en el segle XVIII

Isabel de Villena: dona i escola

Per Josep Lluís Barrasa

- ¿Dónde trabajaba usted hasta ahora? (Els “nacionales”, a l'endemà de la conquesta de Barcelona).
- En el Instituto-Escuela de la Generalidad-, respongué Carme Serrallonga.
- ¿La Generalidad? ¿Qué es eso? ¡Aquí nunca ha habido ninguna Generalidad!-

Ja fa uns quants anys, vaig veure una entrevista que Josep M. Espinàs feia a una desconeguda -per a mi- Carme Serrallonga. Haig de confessar que, en poca estona, vaig passar de la indiferència inicial a la sorpresa i a la seducció per la persona i per les idees que anava escampant. Carme Serrallonga és la fundadora de l'escola Isabel de Villena. Amb l'aparença d'una benèvola mestressa de casa, parlà amb fermesa i convicció de l'Institut-Escuela de la Generalitat republicana, del moviment pedagògic truncat per la desfeta de la guerra i de la creació d'un centre que eduqués en els valors de sempre, esquivant tots els entrebancs que imposava el nou règim.

L'escola Isabel de Villena

El 8 de maig de 1939, un grup de pares i mares i algunes mestres de l'Institut-Escuela -com la Carme Serrallonga-, varen fundar a Sarrià l'escola Isabel de Villena. Amb aquest

nom -es pronuncia igual en castellà que en català- evitaren les traves burocràtiques i pogueren continuar impartint un ensenyant progressista i en català, que constitueix el seu signe d'identitat. El 29 de setembre de 1978, al barri de Finestrelles, amb una vista privilegiada de la vila, sobre els terrenys que eren coneguts com el circuit de moto-cross, s'inaugurà el nou edifici de l'escola Isabel de Villena d'Esplugues. Una institució de gran prestigi pedagògic vingué a enriquir el bagatge educatiu de la població. És una llàstima que faci la impressió que escola i poble semblin viure com desconeguts.

Isabel de Villena, la primera escriptora catalana

Fou abadessa de les clarisses de València i escriptora en llengua catalana. Era filla bastarda del poeta Enric de Villena, emparentat amb els Trastàmara. Isabel era una dona culta i influent. En la seva única obra conservada -Vita Christi, publicada el 1497- presentà d'una forma molt didàctica i planera la seva visió femenina de la vida de Crist. Al cap d'avall, hom té la sensació que Isabel de Villena aprofità per esplaiar-se més en la figura i el món de la mare i de les dones que envoltaren a Jesús de Natzaret que no pas en la d'aquest. Tot molt intel·ligent.

Vista de la façana d'aquesta escola

Escriptora i abadessa Elionor Manuel de Villena (Isabel) (València 1430-1490)

Notícies del Grup d'Estudis d'Esplugues

LA MERCÈ PAGÈS ANGLÍ ENS HA DEIXAT

El Grup d'Estudis d'Esplugues lamenta comunicar-vos que ens ha deixat la nostra sòcia Mercè Pagès el passat 10 de gener d'enguany. La Mercè ens havia acompanyat sovint en les nostres activitats i era una de les antigues sòcies del nostre Grup d'Estudis. Tot i gaudir d'una certa juvenesa, la seva salut era prou precària i, sobtadament, va arribar al seu fi. És un fet que lamentem molt per la seva fidelitat a la nostra entitat i al seu amable tracte.

ALTES I BAIXES EN EL GRUP D'ESTUDIS DURANT L'ANY 2013

Observem gratament com es van incorporant nous socis al Grup d'Estudis d'Esplugues, interessats pels nostres actes, la tasca divulgativa que duem a terme, les nostres sortides i la nostra disposició oberta envers tota la ciutadania d'Esplugues. En aquests moments us podem assenyalar que si bé s'han enregistrat dues baixes, en canvi els nous associats durant l'any 2013 són ja 10 persones. El total d'associats és ja de 77 persones.

Si voleu fer-vos socis/sòcies empleneu aquesta butlleta o una fotocòpia i envieu-la al Grup d'Estudis d'Esplugues.

En/Na		Telèfon	
Adreça			
Població			
CP		correu/e	
Estic interessat/da	☐ Fer-me soci/a ☐ Rebre informació activitats		
Col·laborar com			
Quota soci/a: 25 euros l'any	☐ adjunt taló	☐ compte corrent	
signatura			

NECESSITEM NOUS SOCIS que ens ajudin en la nostra tasca cultural i de servei a la vila d'Esplugues.

Podeu demanar informació a l'adreça d'aquesta publicació, o bé consultar la pàgina Web que també s'indica, o adreçar-vos a la Sra. Mercè Malaret (tel. 93 371 28 82) o bé a la Sra. Rosa Abós (tel. 609 34 79 90).

Tanmateix, estem a la vostra disposició si voleu una informació directa, els dimarts de 19-21 h. al local del Casal de Cultura Robert Brillas d'Esplugues. Us hi esperem!